

PER UN SISTEMA ECONÒMICOSOCIAL ALTERNATIU

QÜESTIONS FONAMENTALS

JUNG MO SUNG

São Paulo, Brasil

En la nostra lluita per superar el sistema capitalista i construir un nou sistema social més just i humà, ens cal prendre en consideració algunes qüestions fonamentals.

1. Els ideòlegs del capitalisme insisteixen que no hi ha cap altre camí fora del capitalisme i que “el que és, és” i no hi ha possibilitat de ser diferent. Només podria evolucionar però no podria crear-se res de diferent. Aquest discurs sedueix el poble perquè dóna una falsa sensació de seguretat: que el futur no és tan amenaçador perquè ja estaria “escrit”.

Molta gent es resisteix a aquesta seducció, i malda per un món que “ha de ser”. Mentrestant, entre “el que és” i “el que hauria de ser” hi ha l’espai d’“allò que pot ser”. No sempre el que “ha de ser” és possible, ja que pot estar més enllà dels límits del que és històricament factible. Nosaltres som éssers capaços d’albirar i desitjar realitats que estan més enllà de les nostres possibilitats humanes.

Els ideòlegs del capitalisme insisteixen tan sols en la seva “evolució” o el seu “desenvolupament”. És a dir: “del que és”. Els crítics que no volen assumir la realitat humana enfoquen només cap al que “ha de ser” i solen assumir una posició únicament de crítica negativa. Els grups que lluiten no tan sols per les idees del que ha de ser, sinó per millorar la vida concreta de la gent i de la societat, reconeixen que entre “el que és” i “el que ha de ser” hi ha el que “pot ser”, i assumeixen una postura de crítica constructiva, proposant o buscant alternatives concretes, possibles.

2. El nou sistema socioeconòmic, com tot sistema, necessita resoldre les qüestions bàsiques de la coordinació dels innombrables treballs i factors que constitueixen un sistema social. Per entendre millor el problema de la coordinació de la divisió social del treball agafem aquesta Agenda Llatinoamericana com un exemple. Estic escrivint aquest text perquè vaig ser convidat pels coordinadors d’aquest projecte. La invitació em va arribar a través del correu electrònic, la qual cosa vol dir que ells es trobaven en un lloc amb ordinador, electricitat i connexió a Internet. Aquesta infraestructura no és produïda per l’equip

de l’Agenda. És a dir: la producció de l’Agenda és un procés de treball que s’insereix en un sistema molt més gran i del qual depèn per realitzar el seu treball i, alhora, alimenta el sistema en què està inserit.

Ara mateix estic fent servir un ordinador, alimentat per electricitat i connectat a Internet, per tal de posar per escrit, d’una forma intel·ligible, les idees que he anat acumulant al llarg dels anys d’estudi i de debats. Un cop rebuts els materials des dels més diversos indrets del planeta, l’equip de l’Agenda haurà de fer-ne la traducció, revisió, diagramació, edició, impressió, distribució, divulgació i cobrament de les agendes venudes i el pagament dels serveis contractats. I per aquest efecte utilitzarà d’altres xarxes de contactes, informacions, infraestructura, etc.

Aquest exemple d’una part ínfima del que constitueix el conjunt de tots els treballs fets en l’economia nacional i global ens mostra de quina manera els sistemes necessiten tenir les seves parts interconnectades, amb flux de materials, informacions i treballs adequat a la infraestructura, equipaments i tecnologies utilitzades, dins d’un “cronograma de temps” apropiat. Un desafiament fonamental per qualsevol sistema social ample i complex és exactament la coordinació de tot el conjunt de treballs necessaris per reproduir la vida en els sistemes.

3. Els sistemes socioeconòmics, més enllà de l’articulació com un sistema, necessiten produir almenys el mínim de béns necessari per la seva reproducció. Això vol dir que la coordinació cal que sigui eficaç. En societats antigues i petites, la reunió dels “ancians” coordinava el procés tot decidint què, quan i qui plantaria, caçaria, etc. Era una forma de coordinació conscient i planejada. Però, per exemple, quan no plovia prou i quan havia de ploure, la producció es quedava per sota del mínim necessari, i el poble passava gana. D’aquí va sorgir la necessitat de millorar les tècniques emprades per augmentar la producció. L’augment de tecnologia va significar l’augment de la divisió del treball i de la complexitat del sistema, fins arribar al nivell de la tecnologia i l’actual complexitat.

El capitalisme neoliberal proposa que el lliure mercat sigui l'únic instrument de coordinació de l'economia, sense interferència de l'estat o de la societat civil en els rumbs de l'economia. Ells defensen la idea que la lliure competència en el mercat torna el sistema econòmic més eficient, ja que els inexistents anirien sent eliminats. A més, el sistema de preus d'un mercat lliure seria la millor forma d'indicar què, quant i per qui produir. Quan un producte és produït més del que volen els consumidors, el seu preu cau, fet que hauria d'indicar als productors la disminució de la producció. Quan l'oferta dels productes és menor que la demanda (el desig de compra dels qui poden pagar per la mercaderia), el preu puja, i això hauria d'indicar als productors que haurien d'augmentar-ne la producció. És clar que tots nosaltres sabem que hi ha monopolis, oligopolis i d'altres mecanismes a fi de manipular els preus. Però els neoliberals també ho saben, i afirmen que la solució no és pas intervenir en el mercat sinó acabar amb aquests mecanismes manipuladors garantint la lliure competència.

El resultat de la imposició del mercat com a principal o únic coordinador de l'economia en el món ha estat l'augment de l'eficiència i producció, fet que ha derivat en grans lucre i concentració de renda, al mateix temps que ha fet augmentar l'exclusió social de les persones que no han pogut trobar un lloc en aquest mercat o competir amb els poders econòmics.

L'alternativa pensada pel socialisme de model soviètic va ser el planejament centralitzat com a mecanisme de coordinació de tota l'economia. La producció i la distribució estarien en mans de l'estat, sota el règim de partit únic. El model de planejament és útil per tal de solucionar els greus problemes socials, en la mesura en què no es produeix tan sols per satisfer els desitjos dels consumidors (encara que aquests siguin fútils), sinó per atendre les necessitats bàsiques de la població. Però, a mitjà termini, el fet de donar valor absolut al planejament crea d'altres problemes. El planejament, perquè sigui eficient, pressuposa com a mínim dues coses: el coneixement de tots els factors en qüestió, i l'estabilitat dels factors del sistema, que permeti la previsió d'esdeveniments futurs.

El problema és que és impossible conèixer raonablement tots els factors relacionants amb els grans sistemes socioeconòmics. Per exemple: variacions en el clima, que afecten la producció, o el

sorgiment de noves tecnologies, que modifiquen tot el procés productiu, són factors a tenir en compte, però que no poden ser anticipats per planejaments de mitjà i llarg termini. Quan al planejament se li dóna un valor absolut i, per tant, no es dóna la llibertat perquè els agents econòmics (com ara empreses privades o estatals, professionals liberals, treballadors, etc.) s'adaptin a les noves condicions (cosa que succeeix amb el capitalisme), el sistema es torna ineficient i la producció pot caure més avall del mínim necessari per la supervivència de la població i del propi sistema socioeconòmic.

A més, l'ésser humà és un ésser de desitjos i de necessitats. La producció per satisfer les necessitats, que són més estables (no pas immutables), pot ser planejada de manera centralitzada per l'Estat, però els desitjos no són estables i, per tant, no són previsibles, i l'economia basada només en el planejament no és capaç de satisfer els desitjos de la població. La qual cosa genera un grau elevat d'insatisfacció. En la nostra lluita contra el capitalisme, no podem passar per alt que som éssers de desig, i que entre aquests desitjos es troba també el desig de llibertat i d'una vida millor.

4. El projecte d'una nova societat no pot reproduir l'obsessió neoliberal d'atribuir valor absolut als mecanismes del mercat, i caure en l'obsessió contra tot allò que té a veure amb el mercat. Avui és impossible que un sistema econòmic ample i complex com l'economia global funcioni de manera eficaç sense un mínim de competència en les relacions mercantils, la llibertat en la presa de decisions per agents econòmics i l'esperit d'innovació tecnològica. Però el fet de donar valor absolut al mercat (la idolatria del mercat) també duu a la destrucció del medi ambient i de les relacions socials.

Cal trobar una relació adequada (sempre en tensió) entre: (a) el mercat (amb els diferents tipus d'empreses, treballadors i consumidors); b) l'estat, amb el paper de regulació del mercat i les seves metes socials; c) la societat civil com l'espai de lluita per crear i sostenir una cultura en què el dret de tothom a una vida digna sigui el fonament dels valors de la societat.